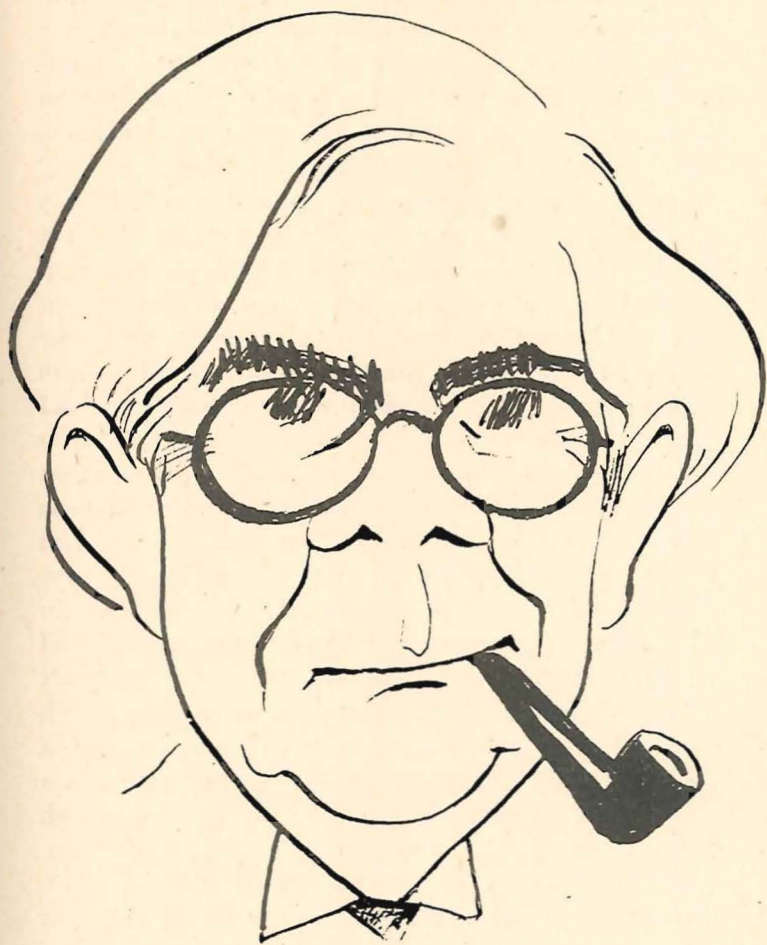

Kálmán bácsi

RÓZSAHEGYI KÁLMÁN

Rózsahegy Kálmán – mindenki Kálmán bácsija... Szinte magam előtt látom kedves pisze orrát, élénk fekete szemét, busa szemöldökét, pirosposzsgás arcát, kicsit mindig borostás állát, az örökké homlokába hulló hófehér haját – amint könnyed kézmozdulattal hátra-hátra-simítja –, fekete keretes szemüvegét és szájában az elmaradhatatlan, füstölgő pipáját. Inkább alacsony, mint magas termete teljesen összhangban volt fent leírt, mulatságosan mozgékony, kimunkált komédiásarcával. Ha csak ránézett az ember, már kénytelen volt mosolyogni. Hát még ha megszólalt! Hozzá hasonló egyéni hangja nem volt senkinek a magyar színpadon. Utánozták is úton-útfélen ezt az „utánozhatatlan” hangot, s főként hanghordozását, hivatásos parodisták és amatőrök egyaránt, mint önálló produkciót, több-kevesebb sikerrel. De hát ez akkor is csak a hang volt, a hangot megszólaltató tehetséget és szívet még csak megközelíteni sem tudta senki. Varázsa volt a hangjának. Ha csak kívül a színpalak mögött, végszóra megszólalt jellegzetes, kissé fátyolos, kukkra beszélő fejh hangján, például mint Gonosz Pista, a furfangos, részeges bakter *A falu rosszában*, még mielőtt a színpadra lépett volna, már csak a hangja hallatára is felmorajlott a közönség: „Rózsahegy! Jön Rózsahegy!” És a belépő, rendkívül népszerű művészt dübörgő tapsvihár fogadta, ami aztán sokáig tartott, fokozódott, míg csak nagy nehezen elcsitult, és folytathatták az ünneplés miatt percekre elakadt előadást. Micso-da felemelő érzés fogadni a közönségnek ezt a példátlan, mindent elsőprő szeretetmegnyilvánulását! Ilyen körülmények között láttam életemben először én is Kálmán bácsit színpadra lépni az 1920-as évek elején, a mostani

Erkel Színházban, mint öreg Zsigát a *Cigány* című népszínmű címszerepében. A siker az előadás folyamán – ha lehet – még fokozódott, az előadás végén pedig a közönség felállva ünnepelte a meghatottan hajlongó nagy művészt, könnyből és mosolyból ötvözött szerepében. Ez volt az ő igazi világa: humor és tragikum. Molière Dandin Györgye vagy *A vén gazember* felejthetetlen Borly Gáspárja... Erről a szerepéről mesélt el egy tündéri történetet a Magyar Színház társalgójában. „Egyszer egy kis vidéki városkában vendégszerepeltem *A vén gazember*ben. Tudjátok, hogy a szerepem szerint a második felvonás végén meghalok. Óriási nagy siker! Ott hajlongok a kedves, tehetséges vidéki kollégák között, nem győzzük megköszönni a tapsokat. Egyszerre csak az első sorban feláll egy köpcös termetű úr, leinti a tapsolókat, csendet teremt. Egy hang a karzatról: »Halljuk a polgármester urat! Halljuk! Halljuk!« – visszhangzik az egész nézőtér. »Kedves, szeretett Rózsahegyi Kálmán! Mindannyiunk Kálmán bácsija! Kedves ünneplő közönség! Mi ezt a színdarabot már láttuk, ismerjük, s ma este csak az itt vendégszereplő Kálmán bácsi kedvéért néztük meg újra, és élveztük utolérhetetlen alakítását, művészetét ebben a szerepben. De miután ő a darabban már – annak rendje és módja szerint – meghalt, azt javaslom, hogy a színtársulat fejezze be most azonnal az előadást! Vonuljunk át a szomszédos sörcsarnok kerthelyiségébe, és ott sör, bor és nótaszó mellett ünnepeljük tovább a mi szeretett, igen nagyra becsült Kálmán bátyánkat!« Szünni nem akaró tapsvihár és éljenzés fogadta a polgármester javaslatát. Aznap este csak két felvonásban ment *A vén gazember*.”

Várpalotán vendégszerepeltünk egy esztrádműsor keretében. Kálmán bácsi anekdotázott, humoros Petőfi-verseket mondott, magyarnótázott. Műsorát így kezdte: „Kedves közönség! Kenyerem javát már megették a színigazgatóim, de én mégis töretlen kedéllyel fogom ma este Önöket szórakoztatni. Azt hiszem, tudják, hogy szabad időmben szenvedélyes vadász vagyok. Most az ősszel is meghívott egy barátom körvadászatra. Elfoglaltuk a kijelölt helyünket. Az én szomszédom egy fiatal, nagyon szimpatikus patikus volt, de mint később kiderült, teljesen kezdő, vagyis kocavadász. Összevissza lődözött. Egy darabig csak tűrtem, de amikor a sörétek már az én bőrkabátomon pattogtak, rászóltam, hogy kedves öcsém, ne tartsd felém a puskádat! Mire megszólalt a szimpatikus patikus jó palóc tájszólással: »Aki gyáva, a ne menjen vádószni!«”

„Leányfalun van egy kis nyaralónk, népes családom körében ott pihenem ki a színházi fáradalmakat. Idén került hozzánk a jó öreg Bori néni mindenesi minőségben. Megkérdezte feleségemet, hogy mi az én foglalkozásom, »Színművész« – válaszolta nejem. »Ammeg mi csoda?« – kérdezte. »Komédiás« – felelte a feleségem kissé türelmetlenül. Történt, hogy a kerekese kutunk bedőlt. A kútmester ezeröttszáz pengőt kért a javításért. Bori néni a nagy összeg hallatára elkezdett sopánkodni: »Jaj, szegény művész úr, képzelem hány bukfencet kell neki vetni, míg azt a temérdek pénzt összekomédiázza!«”

„Egy verőfényes vasárnap délelőtt a pesti Duna-parton korzóztam a Hangli söröző előtt. Kedves szokás volt ez akkoriban. Jobbról-balról köszöngettek nekem az ott

sétáló aranyifjak. Az egyik odalépett hozzám, »Szervusz, Kálmán bátyám, hogy vagy, hogy vagy?« kérdéssel kedélyesen belém karolt, és kart karba öltve, bizalmasan beszélgetve sétáltunk tovább. Pár lépés után egy szembejövő úr rám köszönt: »Szervusz, Kálmán bátyám!« Én visszaköszönök neki: »Szervusz, kedves!« Továbbmegyünk. Sétapartnerem megkérdezi: »Mondd csak, Kálmán bátyám, ki volt ez a szimpatikus úriember?« Mire én azt feleltem neki: »Ne haragudj kedves öcsém, de én még azt sem tudom, hogy te ki vagy!«»

Kálmán bácsi híres volt arról, hogy nem veszi szentírásnak a szerző által megírt szerepeit. Ahol úgy érezte, hogy a saját szavaival jobban tudná önmagát, az érzéseit kifejezni, ott bizony sokszor még vita, veszekedés árán is küzdött a maga igazáért. Ezt az álláspontját lassan elfogadták a szerzők, a rendezők is. Persze nem minden esetben tudta keresztülvinni az akaratát, pedig még klasszikus vagy verses darabban is megpróbálkozott suttyomban változtatni a szövegen a saját módszere szerint. Egri István színinövendék korában a színház társalgójában aztán elő is adta, hogyan mondaná el Kálmán bácsi a Rabszolga szerepét Madách *Tragédiájában*. Az eredeti szöveg így szól:

Mért él a pór? – a gúlához követ
Hord az erősnek, s állítván utódot
Jármába, meghal. – Milliók egy miatt.

És íme az átköltés:

Fáraó, kedves!
Minek él a paraszt?
Hogy kavicsot meg miegymást
Cepeljen a piramidálisokhoz?
Aztán megnősül és járványban meghal.
Uszikve ötezer egy miatt!

A drága, jó humorú Kálmán bácsi maga mulatott legjobban ezen a kis persziflázson.

A gyergyói bál című Huszka-operettben együtt játszottunk. Ő egy kis félénk öreg bácsit, én egy álköltőt alakítottam a darabban. Az egyik próbán megkértem, hogy a következő jelenet során kérdezze meg tőlem, miért vagyok olyan sápadt. Mire én azt felelném tragikus hangon: „Mert most jövök a boltból! Tudja milyen boltból? A sírboltból!!!” Rosszallóan rám nézett, és szó szerint ezt mondta: „Ez marhaság! Ezt ne mondd el!” Aztán egy pillanatig gondolkozott, és így szólt: „Különb tudod mit? Add nekem! Az én szerepemhez ez jobban passzol.” El is mondta az előadáson, viharos derűtséget keltve. Dicséretére legyen mondva, kárpótlásképpen ő is adott nekem egy remek ötletet, amivel viszont én arattam nagy sikert. „Mint költő dicsekedj el legújabb költeményeddel, kezd el szavalni szépen azt a verset, hogy:

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfá az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.

Mire én majd megkérdezem tőled: »Mikor írtad ezt a gyönyörű költeményt, kedves öcsém?« Erre te azt feleled, hogy »Szeptember végén.«” Minden este nyíltszíni tapsot kaptam rá.

Csodálatos partner volt. Ha bejött, étellel telt meg a színpad. Született realista színész volt, különösen paraszti, népi figurák megformálásában volt utolérhetetlen. Az egyik Móricz-darabban vidéki tűzoltót játszott, aki a kocsmában eldicsekszik, hogy szakácsnő szerelme micsoda földi javakkal halmozza el. „Tudjátok, hogy minden vasárnap libacombot kapok tőle? Meg szivarokat is lop nekem. Múltkor rajtacsípték, kapott is két nagy pofont a gazdájától. De megérte, mert nagyon finom szivarok voltak!” Olyan komolyan, zamatosan, mint ő, ezt senki nem tudta volna elmondani.

Mindent tudott, énekelt, sőt táncolt is, ha kellett. Komikus és tragikus szerepekben egyaránt a csúcson járt. Zubolytól az *Éjjeli menedékhely* Lukáján keresztül Tiborcig – micsoda hatalmas ív egy színész pályafutása alatt!

Csathó Kálmán, jó barátja, rendezője így ír róla: „Rózsahegy Kálmán művészete olyan volt, akárcsak az örök természet vagy a hamisítatlan természetes Élet, amelyekből táplálkozott. . . Ő több volt, mint mulattató, sokkal több. Istenáldotta művész, napsugaras lelkű és melegszívű vigasztaló, aki csodálatos derűjével fel tudja kelteni szívünkben a reményt, és vissza tudja adni hitünket az emberi jószágban és szeretetben!”